

лузі, освоєно енергозберігаючі ресурсні технології орієнтиром для переважної більшості аграрних формувань із розведення м'ясної худоби може слугувати наступна величина ефективності відтворення – 239 кг реалізованої живої маси надремонтного молодняку з розрахунку на середньорічну корову. Його можна досягти за умови продажу кожної із 61 гол. з розрахунку на 100 корів живою масою 460 кг у 18 міс. До речі, цього рубежу досягають упродовж кількох останніх років у племінних господарствах із розведення м'ясної худоби: селянсько-фермерського господарства «Серпанок» Рівненської, «Мрія» Сумської, приватної фірми «Білаки» Львівської областей. На перспективу для

забезпечення рентабельності на рівні 35 % ефективність відтворення м'ясної худоби має бути підвищена на 25,5 %. Тобто розмір реалізованої живої маси надремонтного молодняку з розрахунку на середньорічну корову необхідно довести до 300 кг. Отже, йдеться про підвищення середньодобового приросту живої маси молодняку від народження до реалізації до 1000 г у 18 міс., що забезпечить у цьому віці живу масу 1 гол. 578 кг із кожних 52 проданих голів, тобто вихід телят на 100 корів має бути 85 гол. Лише за цих умов спеціалізоване м'ясне скотарство стане конкурентоспроможним і займе свою вагому нішу на ринку доступної для населення високоякісної яловичини.

Проведено економіко-біологічне обґрунтування власних методичних підходів до практичних напрямів оцінки відтворення великої рогатої худоби м'ясних порід.

Осуществлено экономико-биологическое обоснование собственных методических подходов к практическим направлениям оценки воспроизводства крупного рогатого скота мясных пород.

The economic and biological grounds of our methodological approaches towards practical directions of beef cattle reproduction estimation are given.

*

**Л.І. КУРИЛО, кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник
Т.П. ПАВЛОЦЬКА, науковий співробітник
Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”**

Договірні відносини у сфері інтелектуальної власності

На нинішньому етапі основна маса товаровиробників має свободу у виборі партнерів у господарських зв'язках, у комерціалізації результатів своєї діяльності, які на ринку реалізуються на договірних засадах.

Статтею 1107 Цивільного кодексу України передбачено низку договорів (та/чи інших правовстановлюючих документів), на підставі яких здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, а саме:

ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

ліцензійний договір;

договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;

інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Економіко-правові аспекти інтелектуальної власності досліджували О.Б. Бутнік-Сіверський, С.А. Володін, І.І. Дахно, В.Г. Зінов, В.М. Жук, О.А. Підпригора, О.Д. Святоцький, С.О. Тивончук, О.Г. Шпикуляк та ін. Однак питання договірних зобов'язань щодо продуктів інтелектуальної діяльності потребують подальшого дослідження, що зумовлює мету статті.

Науковцями відзначається, що практика передачі прав на патент передбачає такі види ліцензійних угод:

виключна ліцензія (за нею може передаватися право на виключне використання винаходу в межах, що зазначаються у договорі, при цьому зберігається за ліцензіатом право на його використання у тій частині, що у договорі не вказана);

невиключна ліцензія (відповідно до такого договору ліцензіар, надаючи право на використання об'єкта промислової власності, зберігає за собою всі права, що підтверджені охоронним документом, у тому числі й на надання ліцензії третім особам);

відкрита ліцензія (власник патенту може подати заяву до Патентного відомства про надання будь-якій особі права на використання винаходу);

невиключна примусова ліцензія (якщо власник патенту протягом 4-х років не використовував патент або відмовляється укласти ліцензійну угоду, будь-яка особа, що бажає використати винахід, може звернутися з таким проханням до Вищої патентної палати)¹.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності відповідно до статті 1108 Цивільного кодексу України може оформлятися як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору.

Особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке дає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності). Виключна ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері. Одинична ліцензія видається лише одному ліцензіату і виключає можливість видачі ліцензіаром іншим особам ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що

обмежена цією ліцензією, але не виключає можливості використання ліцензіаром цього об'єкта у зазначеній сфері.

Невиключна ліцензія не виключає можливість використання ліцензіаром об'єкта права інтелектуальної власності у сфері, що обмежена цією ліцензією, та видачі ним іншим особам ліцензій на використання цього об'єкта у зазначеній сфері.

За згодою ліцензіара, наданою у письмовій формі, ліцензіат може видати письмове повноваження на використання об'єкта права інтелектуальної власності іншій особі (субліцензію).

Вважається, що за ліцензійним договором надається невиключна ліцензія, якщо інше не встановлено ліцензійним договором.

Наступним типом договору, який буде нами розглянуто, є договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. За цим договором одна сторона (творець) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог іншої сторони (замовника) та в установленний термін. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності повинен визначати способи й умови використання цього об'єкта замовником. Оригінал твору, створеного за замовленням, переходить у власність замовника. При цьому майнові права інтелектуальної власності на цей твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором. Умови договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, що обмежують право творця цього об'єкта на створення інших об'єктів, є непотрібними.

Щодо передачі прав на патент, то слід зазначити, що відповідно до статті 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» права, що впливають із патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу. Патент надає його власнику виключне право використовувати винахід (корисну модель) на свій розсуд, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів.

Взаємовідносини при використанні винаходу (корисної моделі), патент на який належить кільком особам, визначаються угодою між ними. У разі відсутності такої угоди кожний власник патенту може викорис-

¹ Асфандиаров Б. М. Право интеллектуальной собственности / Б. М. Асфандиаров, В. И. Казанцев. – М.: Издательство «Экзамен», 2003. – 160 с.

товувати винахід (корисну модель) на свій розсуд, але жоден із них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання винаходу (корисної моделі) та передавати право власності на винахід (корисну модель) третій особі без згоди інших власників патенту.

Власник патенту може передавати на підставі договору право власності на винахід (корисну модель) будь-якій особі, яка стає його правонаступником, а щодо секретного винаходу (корисної моделі) – тільки за погодженням із Державним експертом.

Отже, фізична або юридична особа може використовувати винахід лише за згодою власника патенту на основі ліцензійної угоди.

Відповідно до вищезазначеного Закону України договір про передачу права власності на винахід (корисну модель) і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі й підписані сторонами. Сторона договору має право на офіційне загальнодоступне інформування інших осіб про передачу права власності на винахід (корисну модель) або видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі). Таке інформування здійснюється шляхом публікації в офіційному бюлетені відомостей в обсязі та порядку, встановлених Установою, з одночасним внесенням їх до Реєстру. За опублікування зазначених відомостей і запропонованих стороною договору змін до відомостей про видачу ліцензії сплачуються збори.

Крім того, розглядаючи договори у сфері інтелектуальної власності, слід торкнутися договорів на створення й передачу науково-технічної продукції. Так, відповідно до статті 331 Господарського кодексу України за договором на створення і передачу науково-технічної продукції одна сторона (виконавець) зобов'язується виконати обумовлені завданням іншої сторони (замовника) науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі – НДДКР), а замовник зобов'язується прийняти виконані роботи (продукцію) й оплатити їх. Предметом договору на передачу науково-технічної продукції може бути модифікована науково-технічна продукція, якою є завершені науково-дослідні, проектні, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для

проведення НДДКР згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються суб'єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проектно-конструкторськими і технологічними установами, організаціями, а також науково-дослідними та конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій тощо).

Договір можна укладати на виконання комплексу робіт – від дослідження до запровадження у виробництво науково-технічної продукції, а також на її подальше технічне супроводження (обслуговування). Якщо науково-технічна продукція є результатом ініціативних робіт, договір укладається на її передачу, включаючи надання послуг на її запровадження та освоєння.

Договори на створення і передачу науково-технічної продукції для пріоритетних державних потреб та за участі іноземних суб'єктів господарювання укладаються й виконуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до закону.

Договори про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, а також договори на створення й передачу науково-технічної продукції набувають надзвичайної актуальності.

У межах реалізації інвестиційного проекту створюються селекційні інновації на замовлення провідних іноземних фірм. За інформацією Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН, зокрема у Російській Федерації вже функціонують чотири регіональні представництва. Тільки останніми роками за рахунок наукової кооперації створено серію селекційних інновацій з підвищеним трансферним потенціалом¹.

Селекційне досягнення в галузі племінного тваринництва визнається винаходом у встановленому законодавством порядку, тому до договірних зобов'язань щодо селекційних досягнень у галузі племінного тваринництва застосовуються норми щодо винаходів.

Щодо охорони прав на сорт рослин і регулювання таких договірних відносин, то особа, яка створила сорт, визнається його автором. Вона набуває особисті немайнові

¹ Методологія трансферу інновацій в агропромислове виробництво. – Х.: Українська академія аграрних наук, Центр наукового забезпечення АПВ Харківської області, 2009. – С. 9.

права інтелектуальної власності на сорт рослин від дати державної реєстрації прав на сорт. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин не відчужуються, не передаються та діють безстроково.

Відповідно до статті 39 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» майновими правами інтелектуальної власності на сорт рослин є право володільця патенту на використання сорту і виключне право на дозвіл чи заборону використання сорту іншими особами. Це виключне право полягає в тому, що ніхто без дозволу володільця патенту не може вчиняти щодо посадкового матеріалу сорту такі дії:

- а) виробництво або відтворення (з метою розмноження);
- б) доведення до кондиції з метою розмноження;
- в) пропонування до продажу;
- г) продаж або інший комерційний обіг;
- д) вивезення за межі митної території України;
- е) ввезення на митну територію України;
- є) зберігання для будь-якої із цілей, зазначених у пунктах "а" – "е".

Володільць патенту може обумовити дозвіл певними застереженнями та обмеженнями.

Крім того, майнові права володільця патенту можуть бути предметом застави і використовуватись у спільній діяльності, зокрема, внеском до статутного фонду чи майна юридичної особи, бути предметом іншого комерційного обігу, що не заборонений законом. Свої майнові права володільць патенту реалізує на власний розсуд, але при цьому не повинні порушуватись майнові права володільців патентів на інші сорти.

Варто також зазначити, що права інтелектуальної власності на сорт рослин, які належать кільком особам спільно, здійснюються за договором між ними. У разі відсутності такого договору права інтелектуальної власності на сорт рослин, які належать кільком особам, здійснюються ними спільно.

Майновим правом інтелектуальної власності на поширення сорту рослин є право його володільця на поширення сорту і на дозвіл чи заборону поширення сорту іншими особами.

Право на дозвіл чи заборону поширення сорту полягає в тому, що без дозволу влас-

ника майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин не можуть здійснюватися щодо посадкового матеріалу сорту такі дії:

- а) пропонування до продажу;
- б) продаж або інший комерційний обіг;
- в) зберігання для будь-якої із цілей, зазначених у пунктах "а" і "б".

Відповідно до статті 40 згаданого Закону володільць патенту має право передати свої майнові права на сорт на підставі договору будь-якій особі, яка стає його правонаступником. Він також має право заповісти свої майнові права на сорт у спадщину.

Володільць патенту може видати будь-якій особі дозвіл (ліцензію) на використання сорту на підставі ліцензійного договору. За ліцензійним договором володільць патенту (ліцензіар) передає право на використання сорту іншій особі (ліцензіату), яка бере на себе зобов'язання вносити ліцензіару обумовлені договором платежі та здійснювати інші дії, передбачені ліцензійним договором.

Упродовж строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин володільць патенту має право в установленому порядку подати до Установи для офіційної публікації заяву про готовність надати дозвіл будь-якій особі на використання сорту (відкриту ліцензію). У цьому разі збір за підтримання чинності виключного права володільця патенту зменшується на 50% починаючи з року, наступного за роком опублікування такої заяви.

Якщо жодна особа не заявила володільцю патенту про свої наміри щодо використання сорту й не виявила бажання укласти ліцензійний договір, він може подати письмове клопотання про відкликання своєї заяви. У такому разі збір за підтримання чинності виключного права володільця патенту вноситься у повному розмірі, починаючи з року, наступного за роком опублікування такого клопотання.

Ліцензійний договір і договір про передачу майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі та підписані сторонами.

Видача ліцензії на використання сорту і передача майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин вважаються дійсними для третіх осіб із дати публікації відо-

мостей про це в офіційному виданні, яка здійснюється на підставі занесення відповідних відомостей до Реєстру патентів. За внесення зазначених відомостей до Реєстру патентів та змін до них за ініціативою сторін договору сплачуються збори.

Умовами договору має бути передбачена відповідальність за невиконання умов договору.

В Україні найпоширенішою формою передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності є договори з реалізації (передачі права) і ліцензії (табл.1).

1. Розподіл зареєстрованих договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності за об'єктами*

Вид договору	Кількість реєстрацій									
	Винаходи		Корисні моделі		Промислові зразки		Знаки для товарів і послуг		Усього	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Невиключні ліцензії	5	8	13	11	4	3	133	115	155	137
Виключні ліцензії	4	1	6	12	1	2	54	56	65	71
Одиничні ліцензії	-	-	-	-	-	-	3	2	3	2
Передача права	75	123	55	72	65	91	1205	1536	1400	1822
„Відкриті ліцензії”	139	36	123	41	-	-	-	-	262	77
Усього	223	168	197	136	70	96	1395	1709	1885	2109

* Джерело: Звіти Державного департаменту інтелектуальної власності за відповідні роки.

У 2011 році в Україні зареєстровано 2109 договорів на розпорядження майновими правами на об'єкти промислової власності, що на 11,9 % більше ніж у 2010 році. Найбільшу частину займають договори щодо передачі виключних майнових прав на об'єкти промислової власності, частка яких зросла порівняно з попереднім роком на 30,1%; ліцензії на використання об'єктів промислової власності зменшилися за рахунок зниження частки невиключних ліцензій; частка „відкритих ліцензій” порівняно з попереднім роком значно знизилася. Протягом останніх років відзначається стійка тенденція до зростання кількості зареєстрованих відомостей про передання виключних майнових прав на об'єкти промислової власності порівняно з кількістю внесених до державних реєстрів відомостей про видачу ліцензій.

Найпоширенішими формами ліцензій у сільськогосподарських підприємствах є невиключні на сорт рослин. За придбані на основі ліцензійного договору права ліцензіат сплачує роялті, паушальний платіж, або комбінований платіж.

Установами Національної академії аграрних наук України за період 2006-2010 років укладено 11319 ліцензійних угод і 9509 господарських договорів. За ліцензійними договорами на використання права інтелекту-

альної власності науковими установами одержано близько 50 млн грн, за господарськими –138,3 млн грн. У 2011 році у процесі активізації маркетингової діяльності укладено 2319 ліцензійних договорів на використання права інтелектуальної власності й одержано 27,9 млн грн; до спецфондів Академії в процесі комерціалізації результатів наукових досліджень надійшло коштів на суму 115,3 млн грн. Найактивнішими в цьому процесі були Інститут захисту рослин, Національний інститут винограду і вина „Магарач”, ННЦ „Інститут землеробства НААН”, Інститут луб'яних культур і фітофармацевтичної сировини, Інститут олійних культур, Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва, що забезпечили у 2011 році надходження понад 3,0 млн грн за ліцензійними, господарськими договорами й угодами на реалізацію наукоємної продукції¹.

За даними річного звіту наукові установи НААН у 2011 році оформили та надіслали до Укрпатенту 289 заявок на винаходи, з них у 71-й об'єктом є продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму), а у 218-ти – процес (спосіб); одержано 295 патентів на винаходи, у 104-х з яких об'єктом є продукт, а у 191-го – процес (спосіб).

¹ Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2011 рік / упоряд. А. С. Заришняк, Л. А. Пилипенко, В. В. Кузьмінський – К.: Аграрна наука, 2012. – 372 с.

Науковими установами Академії також у 2011 році передано на сортовипробування до Держсортслужби 274 нових сорти рослин та одержано 441 охоронний документ, з них 178 сортів рослин – на майнове право інтелектуальної власності, що засвідчується патентом, 263 – свідоцтвом про державну реєстрацію на їхнє поширення (табл. 2). Крім того, до основних інноваційних досягнень у

згаданому році можна віднести: розробку низки ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових, кормових та овочевих культур; нові технології, технологічне обладнання (для харчової і переробної промисловості) та технологічні інструкції; випробування 719 завершених наукових розробок і запровадження наукових розробок у 1203 агроформуваннях.

2. Результати діяльності наукових установ НААН у сфері інтелектуальної власності у 2011 р.

Відділення та кількість підпорядкованих наукових установ	Завершених наукових розробок	Поданих заявок на					Одержано охоронних документів на				
		винаходи/корисні моделі		сорта рослин, які засвідчуються		Породи тварин	винаходи/корисні моделі		сорта рослин, які засвідчуються		Породи тварин
		продукт	процес/спосіб	патентом	свідоцтвом на поширення		продукт	процес/спосіб	патентом	свідоцтвом на поширення	
Відділення землеробства, меліорації та механізації – 12	70	46	47	8	9	-	60	43	12	3	-
Відділення рослинництва – 23	563	11	85	117	119	-	12	66	161	247	-
Відділення ветеринарної медицини та зоотехнії – 11	72	12	58	-	1	2	28	51	-	1	-
Відділення аграрної економіки, земельних відносин і продовольства – 5	11	2	12	2	4	-	4	14	2	2	-
Відділення наукового забезпечення трансферу інновацій – 17	5	-	16	8	6	-	-	17	3	10	-
Разом по НААН	721	71	218	135	139	2	104	191	178	263	-

Сподіваємося, що дані наукові досягнення будуть відображені у ліцензійних угодах, що забезпечить надходження коштів до спецфондів Академії. Однак слід зазначити, що чинне законодавство України (в тому числі й новий Цивільний кодекс) не на достатньому рівні врегульовує договірні відносини у сфері інтелектуальної власності,

ринок якої в нашій країні набирає обертів, тому потрібна досконала система договорів (особливо це стосується відносин творця і роботодавця). Нині роботодавець знаходиться в кращих умовах порівняно з творцем, що не стимулює до творчої діяльності та продукування на ринок конкурентоспроможної інтелектуальної продукції.

Розглянуто договори, на підставі яких здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, та практику їх застосування в аграрній сфері.

Рассмотрены договора, на основе которых осуществляется распоряжение майновыми правами интеллектуальной собственности, и практика их применения в аграрной сфере.

An article explores contracts that are used as a basis for disposing ownership on intellectual property and considers the practical application of such contracts in agrarian sphere.

* * *